
Az iskolai könyvtári állomány tartalmi összetételéről, a gyermekek információhoz való jogáról

A Könyvtárostánárok Egyesülete állásfoglalása

A könyvtárak, így az iskolai könyvtárak is elkötelezettek az emberi jogok, a demokratikus értékek mellett. Ezek része az információhoz való jog, mely érvényesítésének egyik alapvető intézménye a könyvtár, annak gyűjteménye és szolgáltatásai.

A könyvtár állományát a gyűjtőköri szabályzat határozza meg, de ez sem tartalmazhat a fenti elvekkel ellentétes korlátozásokat. A cenzúrát semmilyen hazai és nemzetközi dokumentum nem teszi elfogadhatóvá. Voltak a (magyar) történelemnek olyan korszakai, amikor cenzúrázták az iskolai könyvtári állományt, listákat adtak ki, hogy mit tartalmazhat, illetve mit kell tartalmaznia a gyűjteménynek. A cenzúra viszont egy demokratikus államban elfogadhatatlan, mert sérti az információhoz való jogot, ami alapvető emberi jog. A könyvtáros pedig semmilyen körülmények között nem vállalhat cenzori feladatokat, ez hivatásával ellentétes.

Az iskolai könyvtárban kiemelt jelentőségű a tolerancia, a tanulás támogatása, a tanulók biztonsága, testi-lelki-szellemi fejlődése. Az iskolai könyvtárban dolgozók feladata ezek elősegítése! Mindegyikhez információ kell. Látni és látni engedni a sokféleséget, válaszokat adni a kérdésekre, mert a butaság, az információk hiánya miatti tévképzetek kialakulása az, ami igazán veszélyes az egyénre és a társadalomra. A legjobb eszköz a (gyermekekkel szembeni) visszaélések megelőzésére, ha életkoruknak, értelmi szintjüknek megfelelő információval támogatjuk őket. Az tud felelős döntést hozni, veszélyeket elkerülni, aki rendelkezik információval, tudással. Az iskolai könyvtárak ezt támogatják, információval és az információs műveltség tervszerű fejlesztésével.

A gyermek információhoz való joga sem korlátozható. Minden témával kapcsolatban biztosítani kell számukra is a jogot és lehetőséget a tájékozódásra. A gyermekeknek hozzáférhető információk, művek esetén a bemutatás módjában lehet és kell különbséget tenni, a tematikai korlátozás nem elfogadható.

Az iskolai könyvtárnak, a könyvtárostánárnak továbbra is népszerűsítenie kell!
Népszerűsítenie kell a tájékozottságot, az olvasottságot, az információ szabadságát!

Budapest, 2021. szeptember 3.

A kérdésben irányadó dokumentumok többek között:

- Emberi jogok nyilatkozata
- Gyermekjogi egyezmény
- Az IFLA és az UNESCO közös iskolai könyvtári nyilatkozata
- IFLA Iskolai könyvtári útmutató
- Könyvtáros etikai kódex
- Könyvtárostánári etikai kódex

Az iskolai könyvtár állományának, tájékoztatási tevékenységének alapelveit meghatározó dokumentumok és szorosabban idetartozó részleteik

A KTE állásfoglalásának melléklete

Emberi jogok nyilatkozata

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata. OHCHR, é.n., URL:

<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=hng> Utolsó letöltés: 2021. 08.22.

19. cikk

„Minden személynek joga van a vélemény és a kifejezés szabadságához, amely magában foglalja azt a jogot, hogy véleménye miatt ne szenvedjen zaklatást és hogy határookra való tekintet nélkül kutathasson, átvihessen és terjeszthessen híreket és eszméket bármilyen kifejezési módon.”

Gyermekjogi egyezmény

1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény

kihirdetéséről. URL: <https://njt.hu/jogszabaly/1991-64-00-00> Utolsó letöltés: 2021.08.22.

13. Cikk

„1. A gyermeknek joga van a véleménynyilvánítás szabadságára. Ez a jog magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határookra tekintet nélküli kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát, nyilvánuljon meg az szóban, írásban, nyomtatásban, művészi vagy bármilyen más, a gyermek választásának megfelelő formában.

2. Ennek a jognak a gyakorlása csak a törvényben kifejezetten megállapított korlátozásoknak vethető alá, amelyek

a) mások jogainak és jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg

b) az állam biztonsága, a közrend, a közegészségügy, vagy a közérkölcös védelme érdekében szükségesek.”

17. Cikk

„Az Egyezményben részes államok elismerik a tömegtájékoztatási eszközök feladatának fontosságát, és gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják. Ebből a célból a részes államok:

a) előmozdítják azt, hogy a tömegtájékoztatási eszközök — a 29. Cikk szellemének megfelelően — a gyermek számára szociális és kulturális szempontból hasznos tájékoztatást és anyagokat terjesszenek;

b) előmozdítják a nemzetközi együttműködést a különféle hazai és nemzetközi, kulturális forrásokból származó ilyenfajta tájékoztatás és anyagok előállítására, cseréjére és terjesztésére érdekében;

c) előmozdítják a gyermekkönyvek előállítását és terjesztését;

d) előmozdítják, hogy a tömegtájékoztatási eszközök különösen vegyék figyelembe az őslakossághoz, illetőleg a kisebbségi csoportokhoz tartozó gyermek nyelvi szükségleteit;

e) elősegítik a gyermek jólétére ártalmas információk és anyagok elleni védelmét megfelelően szolgáló irányelvek kidolgozását a 13. és a 18. Cikk rendelkezéseinek figyelembevételével.”

Az IFLA és az UNESCO közös iskolai könyvtári nyilatkozata

Az iskolai könyvtár mindenki számára a tanítás és tanulás színhelye. Az IFLA és az UNESCO közös iskolai könyvtári nyilatkozata. In: Könyv és Nevelés, 2008. 4. sz. mell., 13-16. p., URL: <http://www.opkm.hu/download/ImOk.pdf>
Utolsó letöltés: 2021.08.24. vagy In: IFLA, Hága, IFLA, 2019.01.25. URL: <https://www.ifla.org/publications/ifla-unesco-school-library-manifesto-1999?og=52> Utolsó letöltés: 2021.08.24.

„A szolgáltatásokhoz és a gyűjteményekhez való hozzáférhetőség az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatán alapul, s nem vethető alá semmiféle ideológiai, politikai, vallási cenzúrának vagy kereskedelmi nyomásnak.”

IFLA Iskolai könyvtári útmutató

Schultz-Jones, Barbara - Oberg, Dianne (szerk.): IFLA School Library Guidelines, 2. átd. kiad., Hága, International Federation of Library Associations and Institutions, 2015, 69 p., URL: <https://www.ifla.org/publications/node/9512> Utolsó letöltés: 2021.08.24.

„Az iskolai könyvtárak a világ minden részén ugyanazt a közös célt fogalmazták meg: az iskolai könyvtár mindenki számára az oktatás és tanulás színhelye legyen. Emiatt az iskolai könyvtár személyzete az esélyegyenlőség szószólója. Az iskolai könyvtárak munkatársai támogatják az ENSZ gyermekek jogairól szóló deklarációja (1959), az ENSZ gyermekek jogairól szóló egyezménye (1989) és az ENSZ őslakosok jogairól szóló deklarációja (2007) értékeit és az IFLA által megfogalmazott alapértékeket.” (11. p.)

„Mindenkinek, aki az iskolai könyvtárban dolgozik, beleértve az önkénteseket is, igyekeznie kell magáévá tenni az iskolai könyvtárak alapértékeit: támogatás, gondoskodás, szolgáltatás, szellemi szabadság, műveltség és tanulás, a rögzített tudáshoz és információhoz való egyenlő hozzáférés, a magánszférához való jog és demokrácia.” (32. p.)

„A [gyűjtőköri] szabályzatnak meg kell határoznia azt is, hogy a könyvtáros felelőssége az anyagok cenzúrázására vonatkozó próbálkozásoknak való ellenállás, függetlenül attól, hogy honnan érkezik felhívás, javaslat a források vagy a forrásokhoz való hozzáférés korlátozására.” (36. p.)

Könyvtáros etikai kódex

Papp István (összeáll.): A magyar könyvtárosság etikai kódexe - magyarázatokkal, kommentárokkal, kiegészítésekkel. Budapest, Könyvtári Intézet, 2006. 128 p. URL: <https://ki.oszk.hu/informacioszolgalattas/magyar-konyvtarossag-etikai-kodexe> Utolsó letöltés: 2021.08.22.

II. Alapértékek

„A könyvtáros elkötelezett az emberi jogok, a demokrácia, a jogállamiság, az esélyegyenlőség, a szellemi szabadság és az információ szabadsága mellett.” (7. p.)

IV. A gyűjtemény gondozása

„[...] Gyűjteményépítő munkáját a használók igényeire és az emberiség értékeire alapozza, de a közvélekedéssel és saját nézeteivel ellentétes műveket is beszerez. Elítéli a cenzúrát, s maga sem cenzúráz. Feltáró munkájával a könyvtár teljes gyűjteményét hozzáférhetővé teszi.” (9. p.)

„A rábízott könyvtári gyűjteményt felelősséggel, a gyűjtőköri szabályzatnak megfelelően, az emberi értékekre alapozva, az egyéni és csoportos igényekre tekintettel gyarapítja és apasztja. A beszerzésben és kiiktatásban visszautasít minden önkényes külső beavatkozást a könyvtár gyűjteményének és gyarapításának korlátozására, egyes csoportok értékrendjének kizárólagos érvényesítésére, s fellép a könyvtáron kívüli és belüli cenzúra, a könyvüldözés ellen. Egyoldalúság és értékítéletének érvényesítése nélkül kezeli és szolgáltatja a közvélekedéssel és a közízléssel

szemben álló műveket, s olyanokat sem zár ki a szabályzat szabta kereteken belül, amelyek egyes alapértékeket támadnak.” (9. p.)

VI. Az információk közvetítése

„A könyvtáros tőle telhetően mindent megtesz azért, hogy a használó szabadon és korlátozás nélkül hozzáférhessen az információkhoz. Segítséget nyújt az információs források és eszközök használatához. Legjobb tudása szerint hiteles, megbízható, teljes, megfelelő, személyre szabott információt nyújt.” (11. p.)

„A könyvtáros segít abban, hogy mindenki – feszélyezettség nélkül – a maga igényeinek és felkészültségének megfelelő terjedelmű és szintű információhoz jusson, de nem helyezheti magát az információs folyamat irányítójának szerepébe, nem szabhatja meg, ki milyen információt vehet igénybe, nem teheti személyétől függővé az információhoz való hozzáférést.” (11. p.)

Könyvtárostanári etikai kódex

A könyvtárostanári hivatás etikai alapelvei. Budapest, Könyvtárostanárok Egyesülete, 2008. URL:
<https://portal.ktep.hu/etika> Utolsó letöltés 2021.08.22.

2. Alapértékek

„[...] A könyvtárostanárr az iskolai könyvtár eszközeivel hozzájárul ahhoz, hogy a könyvtár használói a tanuláshoz, művelődéshez és az információszerzéshez való jogukat gyakorolhassák.”

„A rábízott könyvtári gyűjteményt, a gyűjtőköri szabályzatnak megfelelően, az emberi értékekre alapozva, a pedagógiai célokra, az egyéni és csoportos igényekre tekintettel gyarapítja és apasztja. A beszerzésben és selejtezésben visszautasítja a könyvtáron kívüli és belüli önkényes cenzúrát.”

6. Az információk közvetítése

„A könyvtárostanárr tőle telhetően mindent megtesz azért, hogy a használó szabadon és korlátozás nélkül hozzáférhessen az információkhoz.”